

«Ιστορία της Σύρου και του Πισκοπειού» Ομιλία του κ. Ιωσήφ Στεφάνου στην Παναγία Επισκοπιανή

Κείμενο, φωτογραφίες, Χρήστου Θανόπουλου

Την Τετάρτη 23 Αυγούστου 2023, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Επισκοπείου διοργάνωσε ομιλία του καθηγητή του Ε.Μ.Π. κ. Ιωσήφ Στεφάνου, με θέμα: «Ιστορία της Σύρου και του Πισκοπειού». Ο κ. Δημήτρης Γρυπάρης, πρόεδρος του Συλλόγου προλόγισε τον κ. Στεφάνου, ενώπιον πολυπληθούς ακροατηρίου, που είχε συγκεντρωθεί στο προαύλιο της ενοριακής αίθουσας Παναγίας Επισκοπιανής (Μαλλιανής), δίπλα στο κατάλευκο με γαλάζιο τρούλο εκκλησάκι, το μοναδικό βυζαντινό επί της Σύρου.

Ο κ. Στεφάνου ξεκίνησε την ομιλία του, με τα εξής λόγια: «Πιο πολύ θα σας πω για τις ποιότητες αυτού του τόπου ... Άλλωστε δεν είμαι ιστορικός ... Κάποτε ο γνωστός ακαδημαϊκός κ. Χρήστος Ζερεφός μου είπε: "Ο τόπος σου είναι ευλογημένος". Δεν έχουμε συνειδητοποιήσει σε ποιό τόπο ζούμε. Η Σύρος είχε τρεις σημαντικότερους πολιτισμούς και είναι ένα νησί με γεωγραφική προτεραιότητα, (στη μέση του εσωτερικού κύκλου των Κυκλάδων, Γυάρου – Άνδρου – Τήνου, κ.α.), τεράστιας γεωλογικής σημασίας. Στα πετρώματα της Σύρου είναι καταγεγραμμένο το πάζλ της ιστορίας του πλανήτη, πράγμα το οποίο και θα αναδεικνύεται στο υπό διαμόρφωση γεωλογικό μουσείο (στο κτίριο του Βυρσοδεψείου Κορνηλάκη). Από παλιά είχε διατυπωθεί η άποψη, ότι το όνομα της Σύρου προέρχεται από παραφθορά δύο φοινικικών λέξεων, Ουσύρα-Οουσούρα (πλούσιος, ευτυχής) και Συρ (βράχος). Αυτή η άποψη επαναλαμβανόταν συνεχώς από τους ιστορικούς (Τιμολέων Αμπελάς, Ανδρέας Δρακάκης). Ο αββάς Stefano Dellarocca, γενικός βικάριος Σύρου και εφημέριος του Αγ. Γεωργίου, στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, στο βιβλίο του για τη μελισσοκομία, το μεγαλύτερο μέρος είναι αφιερωμένο στην ιστορία της Σύρου. Σύμφωνα με την «Οδύσσεια» του Ομήρου, τα δύο βασίλεια της εύφορης Συρίας (με κοπάδια, αμπέλια και στάρι), ενώθηκαν κάτω από το σκήπτρο του βασιλιά Κτησίου (γιού του Ορμένου). Η Συρία βρίσκεται πάνω (δυτικά) από την Ορτυγία (Δήλο), «ένθα (μετρώνται) τροπαί ηλίου».

«Ο Απόλλων, θεός του φωτός, της μουσικής και του πολιτισμού, προέκυψε σύμφωνα με το μύθο από την ένωση του Δία και της θνητής Λητώς. Η ζηλιάρα Ήρα έδωσε εντολή όλοι οι τόποι να φυλάγονται αυστηρά, για να εμποδιστεί η Λητώ να γεννήσει. Η νύφη Αστερία, που την κυνηγούσε ο Ποσειδώνας επέπλεε στη θάλασσα. Η καταδιωκόμενη Λητώ ψάχνοντας απεγνωσμένα μέρος να γεννήσει, κάθισε πάνω στην Αστερία, την οποία ο Δίας για να την τιμήσει που δέχθηκε τη Λητώ, την μετέτρεψε σε νησί, την Ορτυγία (Δήλο). Έτσι στη Δήλο γεννήθηκε πρώτα η Άρτεμις, η οποία ξεγέννησε και τη μάνα της στον Απόλλωνα και έτσι έγινε η προστάτιδα της μητρότητας, των εγκύων και των παιδιών. Η Δήλος είναι το νησί με τη μεγαλύτερη ηλιοφάνεια παγκοσμίως. Στην εαρινή ισημερία ο ήλιος ανατέλλει από το ιερό βράχο του Κύνθου. Το αμερικανικό Πανεπιστήμιο του Stanford απέδειξε ότι η Δήλος είναι το ιδανικότερο μέρος για να συγκεντρώνουν τα κάτοπτρα φως και να το στέλνουν στους δορυφόρους. Είναι πολύ αξιόλογη η τρίτομη «Ελληνική Γεωμυθολογία» του καθηγητού Μαριολάκου.»

«Ο πρώτος από τους πολιτισμούς που άνθισε στη Σύρο είναι ο Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός Σύρου – Κέρου (2700-2300 π.Χ.), ο οποίος εμπεριέχει το πρώτο σπέρμα του δυτικού πολιτισμού. Η Σύρος δημιουργεί πολιτισμό και τον στέλνει προς τα έξω. Ο φιλόσοφος, θεογονιστής και ποιητής, Φερεκύδης του Βάβυου ο Σύριος (580-520 π.Χ.), δάσκαλος του Πυθαγόρα, έζησε στη Σύρο. Ήταν εσωτεριστής. Θεωρείται ο πατέρας της ελληνικής εσωτερικής φιλοσοφικής σκέψης, της αναλογικής σκέψης, που οδηγεί στη συναισθηματική νοημοσύνη. Συνέλαβε την ιδέα της αθανασίας της ψυχής. Ο Φερεκύδης περιγράφει την έκρηξη του κοσμικού κυττάρου ("Big Bang"). «Εν αρχή ην ο Ζας (ο ζων)», ο Χρόνος, και η Χθονίη (Χώρος). Από την έκρηξη προκύπτει ο αιθέρας, ο οποίος είναι ρευστός, πλημμυρίζει το σύμπαν και από αυτόν προέρχεται η ζωή. Ο Ζας από ζευκτική δύναμη - μετά την έκρηξη - γίνεται διαζευκτική δύναμη, γίνεται ο Δίας. Από τις τρεις προαιώνιες αρχές προκύπτει η πρώτη θεϊκή γενεά, η «Πεντέμυχος». Στη ζωή πρωταρχικό ρόλο παίζει η συναισθηματική νοημοσύνη, η οποία είναι απαραίτητη για τη δημιουργία. Δρούμε όπως μας δίδαξε το θείον (ο θεός, ο ημίθεος). Ο Φερεκύδης έζησε στο σπήλαιο της Αληθινής. Έπαθε φθειρίαση, γέμισε πληγές και για να μην είναι κοντά στους ανθρώπους, εγκαταστάθηκε στο σπήλαιο που είναι βορειοανατολικά, προς το Πλατύ Βουνί. Όταν ένιωσε ότι πλησιάζει το τέλος του, ειδοποίησε τον Πυθαγόρα. Δεν είναι γνωστό αν ο Πυθαγόρας τον πρόλαβε ζωντανό. Λέγεται ότι τον έθαψε στη Ρήνεια ή Δήλο. Στον Φερεκύδη αναφέρεται και ο Διογένης ο Λαέρτιος. Ο Πυθαγόρας πρώτα δίδασκε τους μαθητές του επί πέντε χρόνια και κατόπιν εμφανιζόταν σε αυτούς.» Ο κ. Στεφάνου τόνισε: «Όταν θέλω να συγκεντρωθώ, πηγαίνω στο Σπήλαιο του Φερεκύδη, το οποίο είναι γεμάτο αιθερική ενέργεια και εμπνέομαι.»

«Όλα τα νησιά των Κυκλάδων έχουν ονόματα θεών και ηρώων. Γιατί η Σύρος να αποτελεί εξαίρεση και το όνομά της να προέρχεται από φοινικικές λέξεις; Ο Νάξος είχε πατέρα το Μίνωα. Ο Άνδρος είναι στρατηγός από την Κρήτη του Μίνωα. Ο ήρωας Κέως έφερε τους Λοκρούς στην Κέα. Ο Μύκονος είναι εγγονός του

Διονύσου. Η Ηρακλειά έχει το όνομα του Ηρακλή, κ.α. Ο Σύρος είναι γιός του Απόλλωνα και της Σινώπης, μίας από τις δεκαέξι κόρες του Ασωπού ποταμού.»

«Ο δεύτερος πολιτισμός της Σύρου είναι ο Μεσαιωνικός Πολιτισμός της Καθολικής Εκκλησίας. Η Σύρος είχε κατά καιρούς διάφορα ονόματα, Ζίρα, Σούδα, Σύρα. Λεγόταν και «Νησί του Πάπα». Η τέταρτη Σταυροφορία παρέκκλινε του σκοπού της και καταλήφθηκε η Κωνσταντινούπολη (1204) και λίγο αργότερα ο ελλαδικός χώρος, από Φράγκους και Βενετούς. Επικεφαλής της Σταυροφορίας ήταν ο ενενηνταδύοχρονος τυφλός Ενετός δόγης Ενρίκο Ντάντολο. Με τη μοιρασιά που ακολούθησε, οι Φράγκοι κράτησαν τη στεριά, ενώ οι Ενετοί πήραν νησιά και παραλίες (κομβικά λιμάνια). Ο στόλαρχος Μάρκος Σανούδος κατέλαβε την Κέρκυρα, την Κρήτη και δώδεκα νησιά των Κυκλάδων. Ασχολήθηκε πολύ με τις Κυκλάδες ο εγγονός του Γουλιέλμος Σανούδος. Το Βυζάντιο έδειχνε μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη Μικρά Ασία, η οποία ήταν ζωτικής σημασίας. Τα πιο πολλά νησιά των Κυκλάδων είχαν αδειάσει, λόγω των πειρατικών επιδρομών. Ο Γ. Σανούδος έφερε Αλβανούς στη Σέριφο, που ήταν έρημη. Γι' αυτό το λόγο και η Σέριφος είναι πολιτιστικά διαφορετική, π.χ. από τη Σίφνο, που είναι γεμάτη στέρνες, εκκλησίες, κ.λπ. Έτσι η Ελλάδα πέρασε συνολικά 700 χρόνια σκλαβιάς, Φραγκοκρατία και Τουρκοκρατία. Οι Φράγκοι ήταν αρχικά πρωτόγονοι. Ήξεραν περί Πλάτωνα και αθανασίας ψυχής, αλλά αγνοούσαν τον Αριστοτέλη και την επιστημονική γραμμή. Οι Ισπανοί με την «Επανάκτηση» ("Reconquista") της Ιβηρικής Χερσονήσου, ανακαλύπτουν 3.000 σελίδες περγαμηνές με κείμενα του Αριστοτέλη, που είχαν μεταφράσει οι Άραβες. Ο επίσκοπος Ρεϋμόνδος του Τολέδου φώναξε Εβραίους, Άραβες, Ισπανούς σοφούς, να μελετήσουν το έργο του Αριστοτέλη. Η Ευρώπη βγαίνει από το Μεσαίωνα σιγά-σιγά. Δημιουργούνται τα σημαντικότερα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, της Οξφόρδης, της Σορβόνης, του Μιλάνου. Το 1537 ξεκινάει η Τουρκοκρατία στις Κυκλάδες. Με τις «Διομολογήσεις» (1536) του βασιλιά Φραγκίσκου Α' της Γαλλίας και του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς, τίθενται υπό την προστασία της Γαλλίας οι Φράγκοι της Ανατολής (Φραγκολεβαντίνοι) και οι καθολικοί. Η Σύρος δεν είχε Τούρκους. Υπήρχε τοπική αυτοδιοίκηση, η πρώτη στην Ελλάδα. Η Εκκλησία έλεγχε τα πάντα. Μέσω των ταγμάτων της Καθολικής Εκκλησίας ήρθε ο ευρωπαϊκός πολιτισμός, δηλαδή ο ελληνικός επεξεργασμένος. Οι Καπουτσίνοι (1633) και οι Ιησουΐτες μοναχοί (1744), πήραν την εκπαίδευση στα χέρια τους. Τον 18^ο αιώνα (1745) υπήρχε σχολείο θηλέων, που ίδρυσαν οι Ουρσουλίνες της Τήνου, στη Σύρο. Το θέατρο υπήρχε στην Άνω Σύρα και περιέγραφε τα Πάθη του Χριστού. Οι Γάλλοι διανοούμενοι ασχολιόντουσαν με την Ελλάδα και τις Κυκλάδες. Ο «ομηριστής» Ντεσπρέ ήταν σε επικοινωνία με τον Μποσάρ, που τοποθετούσε τη Σύρο ανατολικά της Δήλου και μιλούσε για τη Νέα Ατλαντίδα, καθώς και με την κυρία Ντασιέ, ευνοούμενη του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΓ'.»

«Ο τρίτος πολιτισμός της Σύρου είναι ο Νεοκλασικός. Στο νησί υπήρχαν 3.000 αυτόχθονες και έφθασαν ξαφνικά 40.000 πρόσφυγες, προερχόμενοι από τη Χίο (1822), Ψαρρά, Κάσο (1824), Ερυθρές, κ.α. Δεν είχαν γίνει δεκτοί σε Άνδρο, Κέα, Τήνο και άλλα νησιά. Μάλιστα στην Τήνο τους είπαν: «Είστε ζαμπάρες, θα

πειράζετε τα κορίτσια μας. Είστε έμποροι, δεν παράγετε τίποτα, θα τρώτε και τα σύκα μας». Οι Συριανοί ρώτησαν τους Ιησουΐτες μοναχούς τί να κάνουν. Οι Ιησουΐτες απάντησαν ότι είναι προς όφελος της Σύρου να δεχτούν τους Χιώτες πρόσφυγες, διότι αυτοί κρατάνε όλο το εμπόριο της θάλασσας στα χέρια τους. Το 1824 στην προσφυγική παραγκούπολη του λιμανιού, κτίστηκαν τα πρώτα δύο πέτρινα σπίτια. Μεγαλογαιοκτήμονες (Σαλάχας, Στεφάνου, κ.α.) έδωσαν γαίες για να δημιουργηθεί η κεντρική πλατεία. Το 1825 ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας κινδύνευε να σβήσει, ύστερα από την εισβολή του Ιμπραήμ Πασά στην Πελοπόννησο. Το 1826 οι Κολοκοτρώνης και Πλαπούτας ήταν φυλακισμένοι, μετά τη δεύτερη εμφύλια διαμάχη. Τότε η Προσωρινή Κυβέρνηση ζήτησε «αναγκαστικό δάνειο» 400.000 πιάστρων από τους Συριανούς, οι οποίοι μέχρι τότε πλήρωναν 3.000 πιάστρα στους Οθωμανούς και άλλα τόσα στους Έλληνες, για να διατηρούν την ουδετερότητα της Σύρου. Η επιτροπή εξέτασε το λιμάνι και τις αποθήκες, που ήταν γεμάτες αγαθά «που δεν τα βρίσκεις ούτε στο Αμβούργο». Και έτσι οι Συριανοί υποχρεώθηκαν να συγκεντρώσουν το ποσό του «αναγκαστικού» (και αγύριστου) δανείου. Τότε οι κόρες του Υδραίου Γεώργιου Κουντουριώτη έραψαν ρούχα σε γαλλίδα μοδίστρα, σύμφωνα με τα πρότυπα της γαλλικής μόδας.»

«Σταδιακά η Ερμούπολη έγινε το πρώτο και σημαντικότερο άστυ της Ελλάδος. Ο Τσιροπινάς έδωσε προίκα στις κόρες του μιάμιση φορά τον προϋπολογισμό του ελληνικού κράτους. Το Επισκοπείο ή Πισκοπειό ήταν σημαντικό, διότι εδώ είχε το παλάτι του ο καθολικός επίσκοπος, δίπλα στην Παναγία την Επισκοπιανή ή Μαλλιανή ή Παλατιανή. Το ερειπωμένο σήμερα παλάτι θα πρέπει κάποτε να ανοικοδομηθεί. Ήταν μεγάλη η σημασία του Πισκοπειού. Η φυματίωση ήταν μεγάλος κίνδυνος για τους ανθρώπους. Οι μεγαλοαστοί επέλεξαν για πρώτο θέρετρο το Πισκοπειό, το οποίο με τα πεύκα και τις πηγές, έχει υγιεινό κλίμα. Το πολιτιστικό επίπεδο της Σύρου ήταν πολύ υψηλό. Ένας τενόρος τραγούδησε μία άρια λάθος και όταν κάποιος του φώναξε «φάλτσο», αναγκάστηκε να την επαναλάβει». Η κ. Ευαγγελινή Γλυνού έκανε μια παρέμβαση για το όνομα της Σύρου και ανέφερε ότι στους παλιούς ευρωπαϊκούς χάρτες που σημειώνονταν τα σημαντικότερα λιμάνια της Μεσογείου, όπως π.χ. η Μασσαλία, το όνομα Σύρα ήταν γραμμένο με τεράστια γράμματα.

Ο κ. Δ. Γρυπάρης ευχαρίστησε τον ομιλητή, στον οποίο δωρήθηκε αναμνηστικό του Πολιτιστικού Συλλόγου Επισκοπείου. Επίσης, ευχαρίστησε όσους συνέβαλαν στην εκδήλωση, την Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, το Τμήμα Πολιτισμού Σύρου – Ερμούπολης, τον επίσκοπο Πέτρο Στεφάνου για την παραχώρηση της ενοριακής αίθουσας, καθώς και το Ενοριακό Συμβούλιο της Παναγίας Μαλλιανής.

Μετά τη λήξη της ομιλίας, οι παρευρισκόμενοι γεύτηκαν κεράσματα, ενώ οι μουσικοί των SABAH Γρηγόρης Λούβαρης (κιθάρα), Ευάγγελος Νομικός (μπουζούκι, τραγούδι) και Μανώλης Ψωμαδάκης (μπουζούκι, τραγούδι), απέδωσαν πέντε τραγούδια του Μάρκου Βαμβακάρη και πέντε τραγούδια του Μάνου Ελευθερίου.

Παρόντες στην υπέροχη εκδήλωση ήταν υποψήφιοι των δημοτικών εκλογών. Από το Σύνδεσμο Συριανών παραβρέθηκαν οι: κ. Ευαγγελινή και Ιφιγένεια Γλυνού, η κ. Έφη Κεχαγιά και ο κ. Χρήστος Θανόπουλος.

Και του χρόνου!

